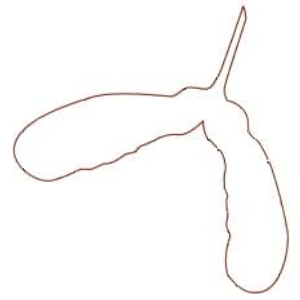

Bomen nieuws

**Herfst
2008**

GB BoomBeheer

- Snel en eenvoudig invoeren van boomgegevens
- Veldinventarisatie en VTA controle, ook via GIS en met GPS
- Flexibele en complete rapportagefuncties
- Flexibele gegevensmenu inrichting
- Krachtige grafische koppelingen
- Automatische werkplanning aanmaak volgens CROW richtlijn
- Module Boomwaardering voor onderbouwing van "Groene kaart" kapvergunning beleid.

GB Kapvergunning

- Automatisering behandeling kapaanvragen
- Objectieve bepaling van boomwaarde en mate van overlast
- Belangenafweging tussen behoud en verwijdering van de houtopstand
- Aangepast aan nieuwste inzichten inzake kapvergunningen
- Statusbewaking van procedures
- Correspondentie via standaardbrieven
- Controle van herplantplicht

Groenestein Beheerssoftware
automatisering voor beheer
van de openbare ruimte
tel: (0317) 41 76 47 www.gbor.nl

Mr B.M. Visser & Partners

Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon: 0543 - 51 85 17 / fax: 53 46 93
e-mail: bmvisser@freeler.nl

Voor meer kennis van bomen

Cursus "aan huis"
vanaf 4 deelnemers

Cursusagenda 2008

CURSUS:

- VTA-1
- VTA-2
- VTA-praktijkdag
- Boombeheer A tot Z
- Boomtaxatie (terugkomdag)
- Ondergrondse groeiplaats
- VTA-examentraining

LOCATIE: ARNHEM

GRATIS VTA-VELDGIDS!

DATA:

7 oktober	2008
4 november	2008
27 november	2008
oktober/november	2008
20 november	2008
2 en 3 december	2008
9 december	2008

Vakcursussen voor professionals

Postbus 168, 6930 AD Westervoort
Telefoon 0313 - 630 688
Telefax 0313 - 633 618

Voor cursusinfo en inschrijving: www.nocb.nl

N.O.C.B.
Boomtechnisch Adviesburo
beëdigd taxateur van bomen

In dit nummer...

Griezels

Met de herfst voor de boeg is het aardig nog eens terug te denken aan een genoeglijke zomer(vakantie). Ik kan er niets aan doen, maar ook tijdens vakanties laten bomen mij niet los. Onbewust was ik dit jaar al wandelend over een berghelling bezig met dit herfstnummer en met name met het onderwerp voor deze rubriek. Soms kruist de inspiratie je pad en dat was dit keer letterlijk zo.

Dwars over een zandpad waar ik liep, marcheerde een flinke colonne stevig uit de kluiten gewassen mieren van enige tientallen rotten breed. Het was tweerichtingsverkeer. Waar ze thuis hoorden, de mierenhoop, zag ik zo gauw niet maar hun doel wel. Naast het pad stond een kolossale spar en de colonne ging recht omhoog de boom in. Waarom ze naar boven gingen, liet zich raden. Het antwoord lag voor de hand: bladluizen melken. Alle bladluizen, ook die op naalden van dennen en sparren, leven van plantaardige voedingsappen. Na gedeeltelijke vertering daarvan scheiden ze een suikerhoudend sap af dat in de smaak valt bij nogal wat soorten insecten en ook mieren. Er gaat niets boven vers gepoept sap. Mieren kennen een trucje om de luis te bewegen dit af te scheiden: ze trommelen met hun antennes op het achterlijf van de luis. Een heerlijke calorierijke druppel verschijnt en de mier kan er weer even tegen. Tot zover deze biologische verhandeling. Voor ons zijn luizen vooral die ellendige beestjes die ervoor zorgen dat onze auto's gaan kleven als ware het de binnenkant van een honingpot. En mieren zien er griezelig uit en vallen je lastig als je even lekker achteroverliggend in het gras van de zon wilt genieten. Het vergt enige oefening om met andere ogen naar dit gewriemel te kijken. Maar ben je eenmaal zover dan valt er nog meer aan bomen te beleven dan je al dacht. Daarmee wil ik direct een lans breken voor een andere griezels die zich in bomen ophoudt: de vleermuis.

Over vleermuizen doen nogal wat mysterieuze verhalen de ronde, waarschijnlijk omdat ze grotendeels zo'n verborgen leven leiden. Hans Huitema, vleermuisdeskundige bij de zoogdiervereniging VZZ, laat wat van hun levenswijze zien op bladzijde 16. Hij gaat - hoe kan het anders - met name in op het belang van bomen voor deze vliegende zoogdiertjes.

Frank Moens

Onder de scan

De apparatuur om bomen door te lichten en daarmee een oordeel te kunnen vellen over de stevigheid van het hout worden steeds geavanceerder. De geluidstomograaf is binnen de boomverzorging inmiddels een bekend instrument. Maar de interpretatie van de resultaten is niet eenduidig. Erik Platje beschrijft de werking en hoe je met de uitkomsten moet omgaan.

4

Het begon met een paar fanatieke boomverzorgers

Bomennieuws-redacteur Roelie de Weerd ging op werkbezoek bij Jelte Buddingh', boomverzorgers en voormalig voorzitter van de Kring Praktiserende Boomverzorgers. Jelte kreeg het vak met de paplepel toegediend. Het interview ging vooral over de KPB, die in 2007 haar 25-jarig bestaan vierde.

6

De iep of olm, karakterboom van de Lage Landen

Een heel boek verschijnt over de iep of olm, over zijn verleden, heden en toekomst, dat is een goed teken. Dat vond de Bomenstichting ook en ondersteunde deze publicatie. Hans Heijbroek, een van de drie auteurs, geeft een eerste kijk op de inhoud.

8

En verder in dit nummer:

Bewoners Oude Benteloseweg	Bomen en vleermuizen	16
behouden eeuwenoude eiken	Column: Milieuschandaal	17
Delftse plataan heeft de	Kort nieuws	20
X-factor!	Helène van der Poel	23
Boeken en zo	Agenda	23
IJzerhout zet de herfst in vuur	Colofon	23
en vlam	Monumentale boomtopper	24

omslag: Herfstverkleuring van de
Parrotia persica - ijzerhout
foto: Frank Moens

Onder de scan

foto's bij dit artikel: Erik Platje

Erik Platje

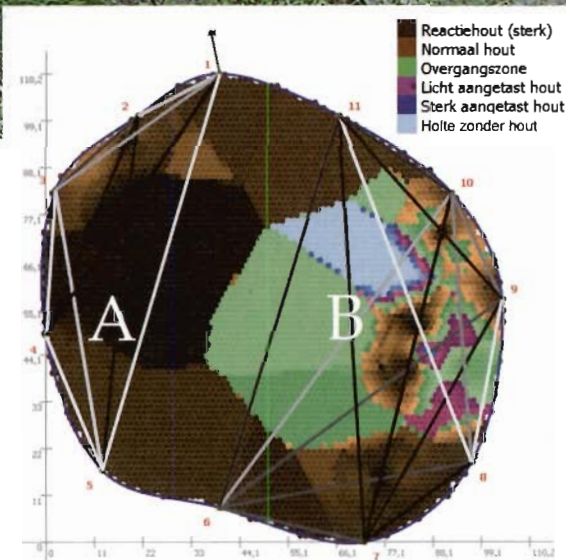
Bomennieuws gaat in enkele afleveringen in op de vraag hoe boomverzorgers beoordelen of een boom gevaarlijk is of niet. In het vorige nummer kwam de trekproef aan bod. Deze methode levert informatie over de kwaliteit van het wortelgestel van een boom en geeft daarmee een antwoord op de vraag: hoe groot is de kans dat een boom ontwortelt bij een flinke storm. In deze aflevering komt aan bod hoe boomverzorgers beoordelen of een boom bij de stam zal afbreken. In de praktijk gebeurt dit veel minder vaak dan dat er bomen ontwortelen. De belangrijkste reden hiervoor is dat bomen met rot in de stam snel opvallen. Deze worden vaak vast omgezaagd, lang voordat er sprake is van een verhoogde kans op stambreuk. Gewoon, uit zekerheid ...

Hoe hol mag een boom zijn? Deze vraag stond als titel boven een artikel dat een nieuwe methode voor breuksterkteanalyse introduceerde. Een betere titel zou zijn geweest: een boom mag hol zijn. Deze uitspraak komt niet zomaar uit de lucht vallen. Bij de meeste bomen die onder natuurlijke omstandigheden oud mochten worden zijn de stammen in meer of mindere mate uitgehold. Een vuistregel is dat een stam van een zwaardere boom voor 2/3 uitgehold mag zijn. Maar naarmate de stam nog dikker is, mag hij nog meer uitgehold zijn omdat hij dan over nog grotere

reserves beschikt op het gebied van breuksterkte. Vooral buiten onze landsgrenzen vinden we extreem ver uitgeholde bomen, maar ook in Nederland zijn bomen met een vergaand uitgeholde stam gemakkelijk te vinden. Denk bijvoorbeeld aan knotwilgen.

Ogen en oren

De belangrijkste instrumenten van de boomdeskundige zijn haar of zijn ogen en oren! Beschadigingen, holtes, verdikkingen of scheuren in de stam zijn alle te vinden door goed naar een boom te kijken. Ook de opbouw van de kroon biedt de expert veel informa-

Picusmeting bij een populier in Groningen en het resultaat daarvan in een kleurendiagram. De lijnen geven de communicatie tussen de verschillende zender-ontvangers weer.

Er zijn twee vlakken (A en B) die niet met elkaar communiceren (geen verbindinglijnen). Dat komt door verticale scheuren in de stam die geen geluidsgolven doorlaten. De hoeveelheid aangetast hout valt in deze boom mee, maar de scheuren maken de boom onveilig.

tie. Er is zelfs een boek dat ingaat op de 'lichaamstaal' van bomen (C. Mattheck, 1995: The body language of trees).

De ernst van verzwakkingen in het hout valt goed in te schatten door met een houten of kunststof hamer op de stam, wortelaanlopen of takken te kloppen en de klank goed te beluisteren. Niet te hard kloppen, zeker niet in het voorjaar! Anders weet na een paar maanden iedereen dat de boomdeskundige langs is geweest: afgestorven bast markeert elke klopp. Concluderend: met kijken en luisteren valt meestal een duidelijk onderscheid

Meten is weten?

De tomograaf wordt steeds vaker toegepast bij breuksterkteonderzoek aan bomen. De werking van het instrument is gebaseerd op verschillen in de voortplantingsnelheid van geluidsgolven in gezond en aangetast, verzwakt houtweefsel. De geluidstomograaf bestaat uit een aantal gecombineerde zender-ontvangers die rondom op de stam geplaatst worden. Bij de meting worden deze één voor één aangetikt. De tijdspanne tussen de tik en de ontvangst van het signaal door de andere ontvangers wordt geregistreerd. Met de afstand tussen zender en ontvanger als bekend gegeven wordt de voortplantingssnelheid berekend. Eventuele verschillen in die snelheid leiden tot een indicatie van de kwaliteit van het houtweefsel dat het signaal op zijn weg is tegengekomen. Op basis van de berekeningen wordt

een tweedimensionaal beeld van de dwarsdoorsnede van de stam samengesteld. Door de meting op verschillende hoogtes aan de stam te herhalen is

Na omzagen van een aangetaste boom is goed te zien dat de kern rot is en een groot deel is aangetast (bruin). Het lichte hout is gezond.

het zelfs mogelijk een driedimensionaal beeld te construeren. Bij de analyse kan men de geluidsfrequentie van het door de stam heen dringend signaal variëren, maar ook verschillende zenders aan en uit zetten.

De meting met de Picus-tomograaf aan een populier in Groningen brengt in kleur de uitholling van de stam in beeld (linker bladzijde). Het ontbreken van lijnen tussen de meetpunten rechts en links van de stam toont ook de aanwezigheid van lengtescheuren. De holte viel vanaf de buitenkant niet waar te nemen, de lengtescheuren konden hoofdzakelijk worden gehoord bij het bekloppen van de stam. De uitholling levert in principe geen gevaar op. Maar de combinatie met de scheuren leidt bij deze boomsoort wel tot onverantwoorde verzwakking van de stam.

te maken tussen bomen waar niets ernstigs aan mankeert en bomen die gevaar op kunnen leveren.

Meetgerei

Grote stamwonden met gevaarlijk uitzijnde holtes zijn, mits vanaf de buitenkant toegankelijk, relatief eenvoudig te beoordelen. Zodra er wel een uitholling wordt vermoed, maar deze niet direct kan worden waargenomen, zijn er kunstgrepen nodig om meer te kunnen zeggen over de breukvastheid van de stam.

Door met een holle boor (aanwasboor) een staafje hout uit de stam te 'trekken' is de houtkwaliteit op een gemakkelijke en betrouwbare manier te beoordelen. Je kunt zelfs met een zogenaamde fractometer de houtkwaliteit meten, door het houtmonster in verschillende richtingen te belasten. Er zijn verschillende meetapparaten in de handel (geweest), die allemaal werken volgens een relatief eenvoudig principe. Een ronddraaiende naald of boor registreert tijdens het binnendringen van de stam de weerstand die het hout levert. Eén van die meetinstrumenten is dan ook resistograaf genoemd. De verkregen meetwaarden vormen een indicatie van de kwaliteit.

Met een fractometer kan de houtkwaliteit van een boorspaan (rode pijl) worden gemeten.

Net zoals bij de aanwasboor is het risico groot dat de boor cellenlagen van de natuurlijke afweer van een boom doorbreekt. Via het boorgat wordt dan gezond hout met door schimmels aangetast hout in verbinding gebracht. Kaasje voor de schimmel, desastreus voor de boom! Een ander nadeel is dat dit soort metingen slechts voor één locatie in de stam iets zeggen over de houtkwaliteit. Meestal zijn meerdere metingen, alle met binnendringing van de stam, nodig voor een goed gefundeerd oordeel.

Geluidsgolven

Het ideaal voor de boomdeskundige is het verkrijgen van een integraal beeld van de doorsnede van de stam zonder in de boom te boren.

Geluidstomografen komen in grote mate aan deze wens tegemoet. Omdat het apparaat werkt met een akoestisch signaal tussen verschillende zenders en ontvangers, is het niet noodzakelijk ver de stam binnen te dringen. Bij de analyse kan men variëren met de geluidsfrequentie van de door de stam heen dringende signalen en de ontvangst tussen de verschillende zenders op de stam. Zo kan de boomdeskundige minder in het oog springende informatie uit de meting peuteren (zie kader).

Tot slot

Zijn er nog wensen? Jazeker. De geluidstomograaf levert een kleurrijk plaatje op van de dwarsdoorsnede van de stam, maar helaas bestaat er in de kleurstelling nog geen eenduidige relatie met de houtkwaliteit. Een vakkundige interpretatie blijft daarom noodzakelijk. Op het wensenlijstje staat daarom in ieder geval een breder referentiekader voor verschillende boomsoorten en stamdoorsneden. Of het daarvan komt is de vraag, want een ander type instrument wordt tegenwoordig uitgetest: een zogenaamde Treetric, die in plaats van met geluidsgolven met elektrische stroom werkt.

Het begon met een paar

Gesprek met Jelte Buddingh

Vorig jaar vierde de Kring Praktiserende Boomverzorgers (KPB) haar 25-jarig bestaan met een uitbundig feest. Voor Jelte Buddingh was het jubileumjaar ook zijn afsluiting als voorzitter van de KPB. Met hem kijken we terug. Hoe ontstond en wat is de KPB, en waar houdt de vereniging zich mee bezig?

Deze vragen en meer aan boomverzorgster Jelte Buddingh.

Roelie de Weerd

Op een stralende zonnige dag in het voorjaar spreek ik Jelte Buddingh tijdens zijn lunchpauze in de tuin van een klant op de Veluwe. De klus bestaat uit onderhoudssnoei en dood hout verwijderen uit de ongeveer tachtigjarige eiken die langs de oprijlaan staan en verspreid langs de erfgras achter in de tuin. Om ons heen kwetteren de vogels boven het zagende geluid uit van Jeltens twee collega's achter in de tuin. Zij zijn de boom weer ingegaan, nadat ik uit hun thermoskan een kop koffie heb meegedronken.

Het ontstaan van de KPB

Volgens Jelte waren een stel fanatieke boomverzorgers de initiatiefnemers voor het oprichten van de KPB. Zij kwamen regelmatig bij elkaar om over hun vak te discussiëren en zo ontstond het idee om een vereniging op te richten om over actuele onderwerpen te praten en kennis te delen. Nu is het ledenaantal ongeveer zeshonderd.

"De bomenwereld is een collegiale wereld. En omdat je met levende dingen bezig bent, wil iedereen er meer van weten. Dus je wisselt ervaringen uit. Het is ontstaan als een platform voor kennisuitwisseling voor iedereen die zich vakmatig met boomverzorging bezighoudt. Het grappige is dat de KPB een soort status heeft. Bijna elke boomverzorgster in Nederland heeft een KPB-logo op zijn auto of briefpapier en dat wordt gezien als een soort keurmerk. Maar dat is het niet. Als je KPB-er bent wil dat niet zeggen dat je aan bepaalde kwaliteitseisen moet voldoen. Dat is wel het geval als je European Treeworker bent." (European Treeworker is gecertificeerd-Red.)

Activiteiten van de KPB

In het jaar van oprichting (1982) was Jelte 5 jaar en woonde hij nog in Nieuw Zeeland. Dus de beginjaren heeft hij zelf niet meegemaakt. Maar de kernactiviteiten zijn al die jaren nog steeds hetzelfde. Dat zijn om te beginnen de themamiddagen op zaterdag, die om de twee maanden plaatsvinden. Er worden dan actuele onderwerpen aangesneden.

"De afgelopen themadag in april was een plakokseltrekdag. Het trekken is bij bomen gedaan die toch al om moesten.

Eerst zijn er proefmetingen gedaan om vast te stellen met welke kracht de tak uitbreekt. De deelnemers schatten met elkaar in wat de boom gaat doen, wat een mooie gelegenheid geeft om ervaringen met elkaar te delen. Daarna trekken ze de tak eruit en tot slot kijken ze naar het resultaat en bespreken dit. Dat was een praktische dag."

De themadag in juni stond geheel in het teken van de commotie rond het behoud van de Anne Frankboom en was inhoudelijk verzorgd door de direct betrokken medewerkers van de Bomenstichting.

De KPB heeft ook een eigen blad. Dat is begonnen als een gestencild A4-tje en de laatste jaren uitgegroeid tot het professionele vakblad Bomen.

Foto: Roelie de Weerd

fanatieke boomverzorgers

Als laatste kernactiviteit de jaarlijkse klimkampioenschappen, vanzelfsprekend heel belangrijk voor de boomverzorgers. De KPB heeft zich in 1999 aangesloten bij de International Society of Arboriculture (ISA) en de klimwedstrijden draaien sindsdien volgens het ISA-reglement. De ISA organiseert klimwedstrijden in de periode voorafgaande aan de wereldkampioenschappen. De wereldkampioenschappen worden meestal in Amerika gehouden omdat daar het hoofdkantoor van de ISA gevestigd is.

"Dat is een vooruitgang in de ontwikkeling van de KPB", legt Jelte uit. "Eerst waren we gewoon KPB, toen zijn we gaan groeien en nu zijn we een onderdeel van de overkoepelende organisatie. Het is dus eigenlijk KPB/ISA"

Het jubileumjaar

Het jubileum is vorig jaar op twee dagen gevierd. Eén dag was een intern feest voor alle leden. "Gezellig onder elkaar", vertelt Jelte. Voor die dag waren de KPB Highland Games georganiseerd. Highland Games zijn van oorsprong traditionele volksspelen met atletische zware elementen. Deze Highland Games waren gericht op de boomverzorging. Zoals een boomplantgat graven, kettingzaag werpen, boomstammen gooien. De finale bestond uit voetbal met de bladblazer. "Dus een lekker lollig feestje in plaats van serieuze dingen." De andere dag was een soort mini arbodag op een landgoed in Driebergen. Daar hebben ze een paar bomen gesnoeid, enkele bomen belucht met verschillende beluchtingsapparatuur en er werden trekproeven gedaan.

Jelte, de voorzitter

Het voorzitterschap bij de KPB is voor drie jaar. Hij is er net mee klaar. Jelte was de jongste voorzitter tot nu toe. De regels zijn dat je als bestuurslid verschillende termijnen kunt zitten. Alleen de voorzitter is na drie jaar niet herkiesbaar. Het vorige bestuur had ongeveer vijftien jaar gezeten en tegelijkertijd zijn er toen meer mensen uit het bestuur gegaan. Het uitgangspunt bij de nieuwe samenstelling was om meer jong bloed in het bestuur te krijgen. Pius Floris was destijds voorzitter en hij heeft verschillende mensen gepolst voor het voorzitterschap, ook Jelte Buddingh. Maar er hadden zich niet meer kandidaten beschikbaar gesteld. "Dus ik was snel gekozen", lacht hij.

Jelte, de boomverzorgers

Jelte Buddingh heeft tot zijn zeventiende jaar in Nieuw Zeeland gewoond. Zijn vader was daar boomverzorgers en het boomverzorgingsvak is hem met de paplepel ingegoten. "Ik kreeg mijn eerste klimgordel van mijn vader toen ik zes jaar was. Die klimgordel heeft hij bij een parachutemaker laten maken, want kindergordels bestonden er toen nog niet." In Nieuw Zeeland heeft hij een paar jaar in de bomen gewerkt. In 1996 is hij naar Nederland gekomen en heeft hier de vakopleiding gedaan. Nu werkt hij al acht jaar voor zichzelf. Zijn bedoeling was eigenlijk om de metaalsector in te gaan en

touwwerk boeide hem ook erg.

Boomverzorgen is bij hem niet alleen een passie. "Het is een combinatie. Ik ben hartstikke dol op bomen en dat is ook mijn drijfkracht, maar ik vind klimmen ook fantastisch. En ik ben helemaal gek van materialen. Toen ik begon met klimmen, klom ik op drie strengs gevlochten lijnen."

Dat laat ik me even uitleggen. Een drie strengs gevlochten lijn is een ouderwetse gedraaide lijn van drie strengs; daarmee klimmen was erg zwaar. De afgelopen tien jaar is de ontwikkeling van materialen op klimgebied heel snel gegaan.

"De materialen en de fysieke kant van het boomverzorgen vind ik boeiend. Maar daarnaast ook het gevoel van vrijheid als je boven in de boom aan het klimmen bent."

Zintuigen

"Als je in een boom vanaf het begin van de tak naar buiten loopt, dan voel je hoe de tak beweegt, hoe hij reageert. Is het een lang doorlopend zwiepend gevoel, dan is het een heel zware tak. En dan bepaal je hoeveel gewicht je er afhaalt. Als je aan het klimmen bent gebruik je al je zintuigen."

Alsof het zo geregisseerd is horen we op hetzelfde moment vanuit de boom achter in de tuin gekraak. Alert luistert Jelte even en gaat dan rustig verder: "Net als nu. Je hoort de jongens achter ons en toen hoorde ik krak. Dus je gebruikt je ogen en je oren als je klimt."

Toen wij na afloop van het interview naar de boom gingen om een actiefoto van Jelte te maken, bleek dat er een tak was uitgebroken, waarbij zijn collega-boomverzorgers een behoorlijk geschaafde arm had opgelopen.

Buddingh heeft een eenmanszaak. Deze dag werken ze met zijn drieën, Jelte en twee collega's die ook voor zichzelf werken. Bij klussen huren ze elkaar in. Het is moeilijk om alles alleen te doen, maar het mag ook niet bij klimmen. Het is dan verplicht om met twee man te werken. "Als je een ongeluk boven in de boom krijgt, moet een ander je wel kunnen komen halen", zegt Jelte.

Belang van een goede boomverzorgers

"Als je een boom goed wil behandelen dan moet je dat laten doen door een goed erkend boomverzorgingsbedrijf", wil Jelte nog kwijt. "Dus een bedrijf dat 100% met bomen bezig is. Er zijn veel hoveniers die ook in bomen rommelen. Het is zo zonde als een boom verknald wordt. Ik probeer het altijd vanuit het oogpunt van de boom te bekijken, maar de klant heeft soms andere wensen. Als het te ver gaat wat een klant wil dan weiger ik de opdracht. Ze vinden dan toch wel een ander, maar dan staat mijn bus tenminste niet voor de deur als de boom hoog is opgesnoeid of aan één kant is opgeschoren. "Hoewel", zegt hij "als je met alle redelijkheid uitlegt hoe het zit dan hebben ze er ook wel begrip voor. Mensen hebben soms ook geen idee. Ze weten niet dat grote wonden aan een stam het begin van het einde zijn voor een volwassen boom. Als je dat goed uitlegt dan kom je er samen wel uit."

De iep of olm, karakterboom van de Lage Landen

Hans Heijbroek

Een heel boek over de iep (of olm!), over zijn verleden, heden en toekomst, dat is een goed teken. Nadat hij vele decennia lang in de slagschaduw van de iepenziekte heeft gestaan, is nu kennelijk de tijd gekomen om die bladzijde eens om te slaan, de boom zelf in het zonnetje te zetten en over zijn toekomst te spreken.

In het boek komt eerst het verleden aan bod - en wat heeft die boom veel verleden!

Archeologen vonden onder de Betuwelijn gereedschap van iepenhout, 7500 jaar oud. Uit onderzoek blijkt dat de mensen in die tijd verscheidene specifieke bestemmingen hadden voor de iep. In de Germaanse mythologie speelt hij een belangrijke rol - dat moet wel betekenen dat hij ook in het dagelijkse leven belangrijk was. Een rondgang langs die gebruikswijzen plaatst hem nu eens naast de linde, dan naast de taxus en vooral naast de es. Zelfs blijkt er verband te zijn tussen iep en koe! Verhalen over enkele oude en beroemde Europese iepen tonen aan welke betekenissen er aan de boom gehecht werden. Nieuwe gegevens over onze iep van Kraantje Lek scharen deze kindertjesboom in die rij van Europese prominenten.

Meest geplante boom

In meer recente eeuwen was de iep waarschijnlijk de meest geplante boom in de Lage Landen. In alle kust-

provincies vormde hij regionaal een monocultuur en gaf er het landschap zijn milde vormen. Maar ook in de binnenprovincies was hij talrijk. De allermooiste iepenlanen stonden in Limburg, en rond 1920 constateerden men dat er in Noord-Brabant meer iepen stonden dan in de noordelijke provincies. In steden en dorpen was het de favoriete boom. Vlaanderen werd door de Fransen beschouwd als de onuitputtelijke bron van iepenhout. De iep was inderdaad de 'karakterboom van de Lage Landen'.

In het Middellandse-Zeegebied was de iep duizenden jaren de metgezel en, letterlijk, de steunpilaar van de wijnbouw. De boeren lieten de wijnstok omhoogklimmen in speciaal gekweekte en gesnoeide iepen, zij 'huwden de wingerd aan de olm'. De samenwerking tussen iep en wijnstok als het zinnebeeld voor het gave huwelijk galmde in de literatuur door tot Shakespeare en later. Engeland heeft er zijn Engelse iep aan te danken.

Iepenziekte

Uiteraard komt de iepenziekte uitvoerig aan de orde, en daarbij de onderzoekers, zeven vrouwen en één man, die gemaakt hebben dat de ziekte wereldwijd de erenaam 'Dutch elm disease' draagt, Hollandse iepenziekte. Bij alles wat we erover weten blijven er toch nog de nodige mysteries over. Maar beheersbaar is de ziekte wel, dat wordt aangetoond aan de hand van de ervaringen in Amsterdam, en van de nieuwe constructie, de iepenwach-

Van boven naar beneden: Herfstkleur van *Ulmus laevis* (fladderiep), bloei van *U. laevis* en volgroeid iepenzaad.
Rechts: Hollandse iep, *Ulmus x hollandica* 'Belgica'

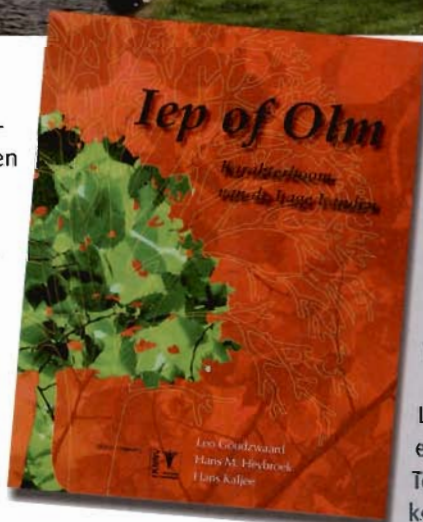

ten in de provincie.

Dan, als een intermezzo, een hoofdstuk over biodiversiteit, met bijdragen van veel specialisten. In de natuur komt de iep niet alleen voor, in zijn gevolg zitten talloze organismen die hetzij direct, hetzij indirect van hem afhankelijk zijn: mossen, korstmossen, schimmels, kevers, vlinders en andere insecten, galvormers en mineerders. Sommige dreigen uit te sterven als er geen beschermingsmaatregelen genomen worden. Daarom wordt de aanplant van resistente iepen geadviseerd!

Toekomst

Daarmee komen we dichtbij het laatste deel van het boek: de toekomst. Na portrettering van de Europese iepen, met voor het eerst een uitvoerig beeld van de 'vergeten' soort, de fladderiep, en een show van de meest bijzondere iepen in de Lage Landen, komt een belangrijk deel van het boek: de alfabetische lijst van cultivars. Die omvat dierbare maar vatbare variëteiten van gisteren, her en der nog te vinden maar niet meer aan te planten. Daarnaast staan op de lijst ook de allernieuwste variëteiten aan de horizon die misschien in de toekomst eens een rol bij ons zullen kunnen spelen. Uiteraard bevat de lijst vooral de variëteiten die we nu met vertrouwen kunnen gebruiken en planten, met alle relevante informatie die we erover hebben. Onmisbaar voor de bomenplanter!

Profiteer van voorintekenactie!

Iep of Olm,
karakterboom van de Lage Landen
Samengesteld en geschreven door
Hans Heijbroek, Hans Kaljee en
Leo Goudswaard

Verschijnt eind november 2008

Lezers van Bomennieuws profiteren nu van een tijdelijke voorintekenactie voor dit boek. Tegen inlevering van deze bon krijgt u € 3,- korting op Iep of Olm. U betaalt dus geen € 29,95 maar € 26,95 (inclusief verzendkosten). Deze actie is geldig tot 1 december 2008.

Stuur deze bon of een kopie naar KNNV Uitgeverij, Postbus 310, 3700 AH Zeist. U ontvangt dan een acceptgiro en krijgt het boek thuisgestuurd.

Ik bestel hierbij . . . ex. van Iep of olm, karakterboom van de Lage Landen.

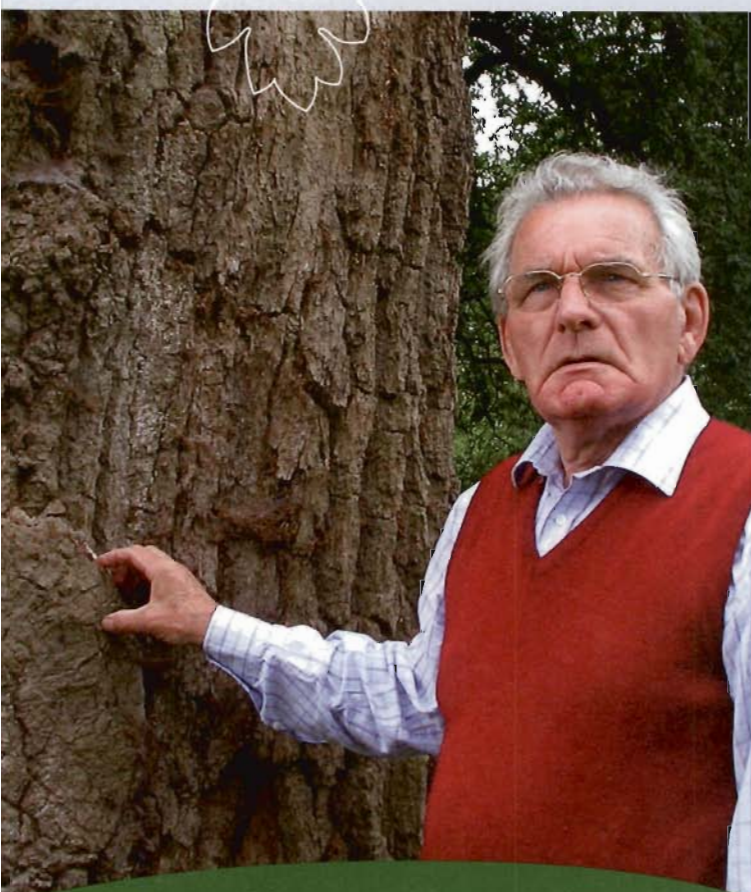
Naam:

Adres:

Postcode:

Woonplaats:

Bewoners Oude Benteloseweg behouden eeuwenoude eiken

Johan Loermans

Overijssel is rijk aan houtwallen, bosjes en open gebieden. Dit kampenlandschap bestaat voor het grootste deel uit eiken. Op een deel van het oude landgoed Twickel in Delden zijn eeuwenoude eiken gered dankzij de inzet van de bewoners van de Oude Benteloseweg. Henk Stoffelen legt aan zijn keukentafel de succesvolle, maar moeilijke strijd uit.

Slechts een paar eiken...

In 2004 organiseerde de gemeente een voorlichtingsavond over het plan Braak West, dat vlak achter de woning van Henk ligt. Het naastgelegen landgoed zou bebouwd worden, maar het groen zou, zo werd uitdrukkelijk gepresenteerd in deze plannen, behouden blijven. Slechts een paar eiken dienden te wijken. Landgoed Twickel kreeg elders land terug ter compensatie. Onder die voorwaarden stemden de buurtbewoners in met het plan.

"Begin 2007 wordt er echter een kapvergunning voor 16 eiken afgegeven, wat niet conform het plan van de gemeente was," vertelt Henk. "Wij, als buurtbewoners, hebben een bezwaar ingediend. Met het bewijs van foto's van de oude plannen draaide de gemeente haar besluit terug. Omdat we niet gerust waren op de gang van zaken, hebben we een actiecomité opgericht."

foto: Johan Loermans

19 jaar geleden kochten Henk Stoffelen en zijn vrouw een boerderij uit 1620 met in de tuin een rij eeuwenoude eiken. Twee van deze eiken vormen samen één kroon en staan bekend als de Kozakkeneiken. Russische Kozakken hebben de boom gebruikt als schildwachthuis in 1813 en er in geschuld, toen ze Napoleon op de vlucht joegen. Henk vermoedt dat ze met de bouw van de boerderij zijn geplant en daarom wel 400 jaar oud kunnen zijn. Komende jaren krijgen ze in samenwerking met landgoedeigenaar Twickel, de Bomenstichting, een paar boomspecialisten en de Gemeente een onderhoudsbeurt. Op deze manier kunnen de veteranen het einde van deze eeuw mogelijk nog halen.

Buurtbewoners in actie

Op een dag ziet Henk dat er zeven bomen worden gekapt. Hij stapt direct op de zager af en legt de kap ogenblikkelijk stil. Vervolgens brengt hij de gemeente op de hoogte. Wanneer enige tijd later een nabijgelegen boom omvalt en bijna een voetganger treft, gaat Henk echt over tot actie. "Van de laatstgenoemde boom was het wortelpakket aan één zijde zo rigoureus weggehaald, dat het wachten was tot hij zou omvallen," zegt Henk.

Met dit voorval zoeken de bewoners van de Oude Benteloseweg de media op om een echte opstoot te veroorzaken. Er blijkt dus wel degelijk illegaal gekapt te zijn. De wethouder en de gemeenteraadsleden blijven echter stelselmatig ontkennen. Veel inwoners van Delden weten hierdoor niet goed wat ze van de beschuldiging van de buurtbewoners moeten denken.

foto: Johan Loermans

Deze eiken staan veilig op het land van de familie Stoffelen. Vlakbij sneuvelen zeven vergelijkbare exemplaren zonder dat daar vergunning voor was.

Inschakelen handhaving

Na een vervolg artikel in het Hofblad nodigt Henk de verschillende fracties apart uit aan zijn keukentafel om alles uit te leggen. Hij legt de plannen op tafel en laat zien wat de feiten zijn. "Het is belangrijk om te weten dat wij, de bewoners, niet tegen het bestemmingsplan zijn. Wij hebben er zelfs mee ingestemd. Maar het is de gemeente zelf die zich niet aan het plan houdt door bomen te kappen die zijn opgenomen in het bestemmingsplan." In een eerder gestuurde brief hebben de bewoners het college hier met klem op gewezen.

De fracties beginnen te twifelen aan hun standpunt. In een met spoed bijeen geroepen vergadering van B en W en de fractieleiders wordt besloten de afdeling handhaving in te schakelen. Met de bouwplannen van de gemeente uitgevouwen over de keukentafel, zijn de mensen van Handhaving snel overtuigd, dat er wel degelijk sprake is van illegale kap.

De Burgemeester biedt persoonlijk, aan de keukentafel, zijn welgemeende excuses aan het comité aan, evenals in de pers. Verder laat hij een plan van aanpak achter van hoe nu verder.

Elke boom wordt in kaart gebracht en besproken met het actiecomité. De gemeente probeert zoveel mogelijk bomen te behouden. Er komt ook een plan van herplant. Voor elke boom worden er twee eiken teruggeplant in het plangebied. De gemeente is heel corporatief.

Extra druk helpt

Om toch extra druk uit te oefenen nu de pers geïnteresseerd is, wil het actiecomité zoveel mogelijk mensen mobiliseren. De kapvergunning die begin 2007 was afgegeven, is immers nog steeds niet ingetrokken. Het actiecomité wijst tien bomen aan die koste wat kost behouden moeten blijven. De belangrijkste van deze bomen worden vernoemd naar de mensen en straat waar de bomen aan liggen. Er komt een wandelroute langs de Treesboom, de Pikkemaatboom en de Kloetenbomen. Op hooibalen naast de bomen staat geschreven "Ik baal te moeten wijken voor het kapitaal". Uiteindelijk zijn in ieder geval zeven van de tien belangrijkste bomen, waaronder de naambomen,

ge vrijwaard van kap.

Dankzij Braak West heeft de gemeente Hof van Twente een andere houding en manier van denken gekregen rond monumentaal groen. Er komt nu een bomenlijst met de meest waardevolle bomen die behouden moeten blijven. Ook zijn er plannen om een budget vrij te maken voor het onderhoud van monumentale bomen.

Niet alleen de gemeente, maar ook burgers zijn zich meer bewust geworden van het waardevolle groen in de omgeving. Veel bewoners weten Henk te vinden en spreken hem aan wanneer er bomen in het geding zijn.

Actief worden voor bomen?

Word, net als deze mensen in Delden, actief voor het behoud van Bomen in uw omgeving! Bel met Johan Loermans: 030-2303510 (9-13 uur) of stuur een e-mail: info@bomenstichting.nl. Hij legt u graag uit wat u als vertegenwoordiger van de Bomenstichting kunt doen.

foto: Henk Stoffelen

Delftse plataan heeft de X-factor!

Johan Loermans

In Delft is voor de zomervakantie de eerste boomverkiezing gehouden. De winnaar is de plataan op het Doelenplein. Gedurende zes weken hebben Delftenaren massaal gestemd op hun favoriete bomen. De Hollandse iep van Sociëteit Alcuin stond een tijd bovenaan, maar de plataan voor Hotel de Plataan op het Doelenplein kwam razendsnel op gelijke hoogte. Deze prachtige Delftse bomen gingen met elkaar de strijd aan om de X-factor. Met 1028 stemmen heeft de plataan uiteindelijk gewonnen. Op 28 augustus is de winnaar feestelijk gehuldigd.

Met de vraag 'Welke boom heeft de X-factor?' deed de Bomenstichting een oproep aan alle Delftenaren om hun favoriete boom bekend te maken. Deze boomverkiezing, waarvan Delft de primeur heeft, is een succes geworden. Meer dan 2300 stemmen zijn er via de website www.boomverkiezing.nl uitgebracht. Wat maakt de plataan op het

Doelenplein zo bijzonder? De persoon die de winnaar heeft genomineerd spreekt van "een boom met een koninklijke uitstraling, een prachtige plataan met volle ronde kruin". Volgens andere stemmers geeft de boom allure aan het Doelenplein. "De boom op het plein zorgt voor een mediterrane sfeer, het mooiste plekje in Delft. Je waant je in Italië! Het zonlicht kan deze boom als geen ander doen stralen."

Gehecht aan de iep

Over de Hollandse iep van Alcuin die tweede is geworden met 922 stemmen schrijft de persoon die hem nomineerde: "Het is een van de grootste en mooiste bomen van de binnenstad. Wij kijken er al 32 jaar op uit en zijn er zeer aan gehecht." De iep wordt door anderen gezien als "een mooie boom met een rijke historie". Studenten van de sociëteit vinden het "een supermooie boom". De kustsequoia van de Botanische Tuin is op afstand derde geworden met 86 stemmen. Zijn zachte stam maakt hem vol-

Andere verkiezingen

Momenteel wordt de verkiezing gehouden in Leiderdorp, Midden Drenthe en Berkelland. In 2009 volgen meer gemeenten. Om de laatste ontwikkelingen te volgen of de resultaten van Delft te bekijken, gaat u naar:

www.boomverkiezing.nl

gens stemmers tot een echte knuffelboom.

Wat opvalt aan de verkiezing in Delft is dat er maar liefst 32 bomen zijn ingebracht van zeer uiteenlopende soorten. Het betreffen voornamelijk grote solitaire bomen als vleugelnoot, gewone es, paardenkastanje, plataan, linde en bruine beuk. Maar ook kleinere bomen als meelbes en Japanse kers zijn favoriet bij de mensen, die er dagelijks van genieten. Bijzondere bomen zijn de vederesdoorn in de Doelentuin en een prachtige oude, deels liggende moerbeik in het Hofje van Pauw.

De ongeveer 80-jarige plataan voor het Hotel de Plataan op het Doelenplein kreeg ruim duizend stemmen en behaalde daarmee de X-factor.

"De boom op het plein zorgt voor een mediterrane sfeer", was de reactie van een van de stemmers.

foto: Frank Moens

Het Bomenboek

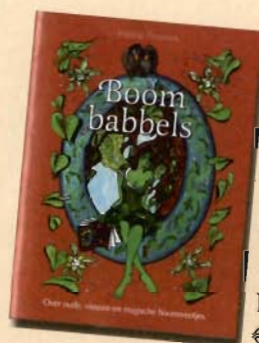
Koos van Zomeren
ill. Erik van Ommen
200 blz.
uitg. Arbeiderspers
ISBN 978-90-2956-657-5
€ 18,95

Op 6 oktober 2006 beleefde de rubriek 'Boom voor Boom' in NRC-Handelsblad zijn eerste editie met als titel 'Zij staan waar wij lopen'. Koos van Zomeren was daarmee begonnen aan een ontdekkingstocht door ons bomenland. Wekelijks volgde een nieuwe aflevering en na ruim anderhalf jaar, op vrijdag 4 april van dit jaar, verscheen zijn terugblik. Een terugblik op een zeer gewaardeerde en veel gelezen serie. Tot verbazing van niet alleen de auteur maar ook van de redactie was het aantal reacties van lezers enorm. Bomen leven blijkbaar en staan in het middelpunt van de belangstelling.

Van Zomeren koos voor een route langs mensen die wat weten over bomen of er iets anders mee hebben en liet zich meevoeren, voorlichten en verbazen. Dat leverde weer vragen op en stof voor een volgende aflevering. Zo ontstond een serie waarin zowat alle aspecten van bomen aan de orde zijn gekomen, met aandacht voor de huidige inzichten en kennis. Het is daarmee een historisch document geworden, op een vlotte manier geschreven. In zijn laatste editie getiteld 'Vooraf/Achteraf' schreef Van Zomeren: "Ik heb me mijn verkenning van het leven van bomen steeds als een expeditie voorgesteld, een reis door een (voor mij althans) niet eerder bezocht terrein. Zo heb ik er ook verslag van willen doen." Treffend vond ik zijn conclusie: "... les één: bomen hebben hun eigen agenda." En "... les twee: bomen hebben een eigen tijdrekening. Dergelijke lessen, op deze manier van kijken en denken, moet je je eigen maken als je een boom wilt begrijpen." Daarmee raakt hij wat mij betreft een belangrijk aspect van het bomenleven ten opzichte van dat van ons. Als mens bevatten we het leven vanuit ons eigen tijdsbesef. Die vlieger gaat echter voor de meeste boomsoorten niet op. Je moet leren denken in decennia of beter nog in eeuwen, in plaats van jaren. Maar goed, dat is een ander onderwerp. Bij de Bomenstichting is bekend dat Boom voor Boom door lezers werd bewaard. Zelf kreeg ik wekelijks de betreffende pagina van mijn buurvrouw en had daarmee onder andere de bedoeling dat ik ze later nog eens achter elkaar zou doorlezen. Van Zomeren heeft het mij en iedere andere geïnteresseerde makkelijk gemaakt door de complete serie bij zijn uitgever in 'Het Bomenboek' te laten uitbrengen.

Frank Moens

NB In het voorjaarsnummer van *Bomennieuws* is het interview met Koos van Zomeren opgenomen.

Boombabbels

Over oude, nieuwe en magische boomweetjes
Mieke Timmers (tekst en illustraties)
Uitgeverij Schors BV
141 blz.
ISBN 978-90-6378-752-3
€ 14,90

Een citaat uit het persbericht dat over dit boekje werd geschreven: "Met dit boekje in de hand zul je een heel andere boswandeling maken en op een heel andere manier naar de bomen kijken." De tekst op de achterkant eindigt met: "Het liefste boekje over bomen ooit!"

Met dat laatste kan ik instemmen. Het oogt prettig en het zijn 'lieve' teksten; veel elfen, feeën en andere aangename tot de verbeelding sprekende wezens passeren de revue. Bomen veranderen in creaturen met menselijke eigenschappen.

Al lezend kan je je verbeelding de vrije loop laten. Dat lijkt mij zeer nuttig en zou ik ook zeker willen stimuleren. Maar u proeft misschien al een soort huiverige ondertoon in mijn reactie. Dat is bijvoorbeeld dat ik dat boekje niet in de hand mee zal nemen tijdens mijn boswandeling. Wat dan wel? Het als bron gebruiken om mijn fantasie te prikkelen en zelf verhalen over bomen te kunnen vertellen, of er wat leuke weetjes uit te halen en aangespoord te worden om eens een receptje te proberen.

Boombabbels is vooral wat de titel suggereert. Het is niet geschikt om voor te lezen aan kleine kinderen omdat het doorspekt is met toch wel moeilijke begrippen en voorstellingen. Aan de andere kant is de tekst niet in een toon geschreven die een volwassene aanspreekt.

Wat mij wel aanspreekt is het goede boomgevoel dat wordt gestimuleerd door de verscheidenheid aan weetjes die aan bod komen. Helaas verslikt Timmers zich hier en daar in begrippen en staan zaken als waarheid benoemd, die toch wel anders zijn. Zo slaat ze de plank mis over het ontstaan van de boekdrukkunst en de rol van de beuk daarin en is het proces om van nectar tot honing te komen haar niet duidelijk.

Frank Moens

IJzerhout zet de herfst
in vuur en vlam

De schors bladdert in stukken af en de nieuwe paarse onderlaag verschijnt.

De bladeren verkleuren in het najaar in tinten die variëren van geel tot fel rood.

De bloemen zijn minder opvallend dan van de geelbloeiende soortgenoot de toverhazelaar.

Frank Moens

Het vreemde aan plantennamen is dat voor de ene soort in het dagelijks gebruik de Nederlandse naam gangbaar is en voor de andere juist de wetenschappelijke. Wie heeft het over venijnboom als hij Taxus bedoelt? En we hebben het over een geraniummarkt en niet over Pelargoniummarkt. Dit artikel gaat over ijzerhout, beter bekend onder de wetenschappelijke naam *Parrotia*. Een weinig gebruikte soort, maar met goede groei-eigenschappen en met schitterende herfsttinten.

De *Parrotia persica* is de enige soort in het geslacht *Parrotia*. Deze uit Iran (voormalig Perzië) afkomstige grote struik of kleine boom behoort tot de familie van Hamamelidaceae. Bij ons vooral bekend door de *Hamamelis* of toverhazelaar. Net als de toverhazelaar, tovert de *Parrotia* ook haar bloemen in de winter tevoorschijn. Ze zijn rood en wel wat minder uitbundig en opvallend dan die van de toverhazelaar, maar voldoende om te ervaren dat we weer de goede kant opgaan met het seizoen.

Kaspische Zee

Zoals gezegd is Iran de bakermat. De Duitse hoogleraar Parrot vond de boom in 1834 tijdens zijn bezoek aan het Noord-Iraanse regenwoud ten zuiden van de Kaspische Zee. Enkele jaren later werden de eerste exemplaren in Engeland aangeplant en vandaar verder verspreid over Europa. Van het 'vasteland veroveren' is bij deze

soort nooit sprake geweest. Om de een of andere reden is hij nooit populair geworden. Misschien ligt dat aan zijn onvoorspelbare groeiwijze. De *Parrotia* is in het herkomstgebied een rechtopgroeiende boom tot wel 25 meter hoog. In ons West-Europees klimaat houdt de boom er een wat andere, maar wel zeer karakteristieke groeiwijze op na. Overigens wil het niet zeggen dat ze zich altijd zo kwarsig ontwikkelen. Er zijn grote verschillen. Ze worden niet hoger dan een meter of tien. Wees er op bedacht dat *Parrotia*'s van goede, vochthoudende grond houden. Met minder nemen ze geen genoegen. Een wat schaduwrijkere plaats deert ze echter niet.

Als afnemer van een boom wil je toch wat zekerheid hebben over zijn toekomstige vorm. Gelukkig kon men een rechtopgroeiende soort met een bolvormige kroon selecteren. De variëteit kreeg de naam 'Vanessa'. Dus als u geen ruimte heeft voor de laag vertakte groeivorm of per se een rechtopgaande boom wilt hebben, dan moet u voor Vanessa kiezen. Ook de variëteit wordt niet hoger dan de al eerder genoemde 10 meter.

Herfstkleur en andere mooie eigenschappen

De belangrijkste kwaliteit van de *Parrotia* is zijn fenomenale herfstkleur. Japanse esdoorns kunnen er wat van, maar de *Parrotia* doet beslist niet voor ze onder. Het fraaie is dat de kleurschakering groot is, van knalgeel tot felrood, waarbij rood toch wel de

In Arboretum Oudenbosch staat, voor zover bekend, de oudste en grootste *Parrotia* van ons land. De boom is omstreeks 1900 geplant en heeft een stamomtrek van 170 cm.

boventoon voert.

Als het blad eenmaal gevallen is dan komen stam, takken en twijgen goed in het zicht. De schors is vlekkelig en lijkt op die van de plataan wat de wijze van afbladderen betreft. De jonge onderliggende schors is niet groen/geel zoals bij de plataan maar paarsbruin. Het steekt mooi af tegen de oudere grijze schors.

Monumentaal ijzerhout

In het landelijk register van Monumentale bomen komen maar een paar van deze bomen voor. In Amsterdam staan er twee: middenin het Westerpark met een hekje er omheen en bij de ingang van het Oosterpark aan de Kastanjeweg. De oudste en dikste van het land staat in het zuiden, in Arboretum Oudenbosch (foto hierboven).

Bomen en vleermuizen

Hans Huitema
(Zoogdiervereniging VZZ)

Veel diersoorten zijn voor hun bestaan in meer of mindere mate afhankelijk van bomen. In deze derde aflevering van een serie over zoogdieren en bomen staat de vleermuis centraal. Het gezwerm van vleermuizen rond een boom in de ochtendschemer is een prachtig schouwspel. Bijna magisch is het moment waarop de laatste vleermuis naar binnen glipt en de boom, behoudens het gat, dezelfde lijkt als alle bomen eromheen. Wie dit ooit heeft gezien beseft hoe mysterieus en verborgen vleermuizen leven en hoe kwetsbaar ze daardoor zijn.

Het 'lastige' van vleermuizen is hun verborgen leefwijze. Een vleermuisboom is als zodanig niet aan de buitenkant te herkennen. Een streep onder een opening kan ontlasting zijn en daarmee duiden op bewoning door vleermuizen (fig. 1). Maar het kan ook een streep zijn die door rottingssappen uit de boom is ontstaan. Ook kan een dergelijke meststreep

foto's bij dit artikel: Bernadette van Noort

Uitvliegende Rosse vleermuis uit een holte in een taxus.

ontbreken. De komst van de batdetector heeft de mogelijkheid tot onderzoek aan vleermuizen sterk vergroot. Dit apparaat vangt de geluidsignalen op die vleermuizen uitzenden. In de jaren zeventig waren van een 'stille' soort als de watervleermuis slechts tien bomen als verblijfplaats bekend tegen ruim tweehonderd na batdetectorinventarisaties.

Bloed aan de zaag

Een recente ontwikkeling is de boomcamera: een hengel met aan het eind een infrarood-gevoelige camera, waarmee in boomholtes gekeken kan worden. Hiermee kunnen ook in de winter, als de vleermuizen geen geluid maken, vleermuizen in holtes worden gevonden (fig. 2 en 3). Ondanks de toegenomen onder-

Flora- en faunawet beschermt

Vleermuizen worden via de Flora- en faunawet beschermd. Dit betekent dat zij niet mogen worden gedood en dat hun leefomgeving niet mag worden vernield. Hun voortbestaan mag dus niet worden bedreigd.

U mag daarom bomen, die door vleermuizen gebruikt worden niet zomaar omzagen, ook al heeft u hiervoor een kapvergunning. Om uw kapvergunning te mogen gebruiken zult u ook een ontheffing van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit moeten hebben. Een ontheffing krijgt u alleen als u voldoende maatregelen heeft getroffen om de schade voor de vleermuizen, die door het verdwijnen van de bomen ontstaat, te voorkomen of te compenseren.

Fig. 1 - Boom met meststreep van rosse vleermuizen; kan worden verward met slijmvloed uit de eik.

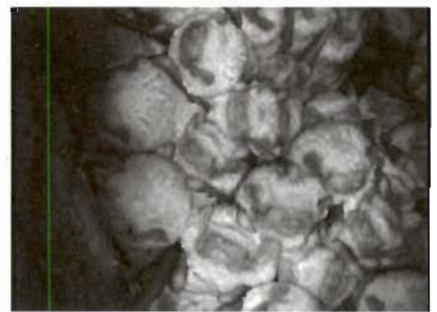

Fig. 2 - Inspectie met een boomcamera (zie fig.3) van een holte in een boom bij Renswoude gaf ruim 100 rosse vleermuizen te zien.

Soort gebruik van bomen door verschillende (boombewonende) soorten vleermuizen

Soort	Status	Verblijfplaats				
		Zomer	Paren	Winter	Jacht	Vliegrouete
Rosse vleermuis	va	***	***	***	*	*
Bosvleermuis	zz?	***		**?	***	*
Ruige dwergvleermuis	a	***	***	**?	**	*
Watervleermuis	a	***	*	*?	*	***
Franjestaart	vz	**	*	*?	**	***
Baardvleermuis	va	**	*	*?	***	**
Bechsteins vleermuis	zz	***	*	*?	***	**
Gewone grootoorvleermuis	va	**	**	*?	***	**

bron:
Zoogdiervereniging VZZ
www.vzz.nl

a = algemeen
va = vrij algemeen
vz = vrij zeldzaam
zz = zeldzaam
* = gering belang
** = matig belang
*** = groot belang
? = onvoldoende kennis

zoeksmogelijkheden vallen nog jaarlijks tientallen vleermuisbomen ten prooi aan kap. Soms is het eerste teken van vleermuisleven in de boom het bloed aan de kettingszaag. Soms overleven de vleermuizen, hun verblijfplaats is voorgoed verloren.

Verschillende functies

Alle Nederlandse vleermuizen zijn, in meer of mindere mate, afhankelijk van bomen. Van de thans in Nederland voorkomende soorten is de helft direct van bomen afhankelijk omdat ze van de bomen gebruik maken als verblijfplaats (zie tabel). Dat kan gedurende het vliegseizoen een dagrustplaats zijn of een kraamverblijf. Een kolonie vleermuizen gebruikt een netwerk van bomen waartussen geregeld wordt gewisseld. Enkele soorten maken van bomen gebruik om in te paren; mannetjes van deze soorten verzamelen al roepend 'haremdames', om daarmee in de boomholte te paren.

In winterslaapbomen komen vaak veel dieren uit de wijde omgeving bijeen om er slapend de winter door te brengen. Dergelijke bomen voldoen aan bijzondere eisen en zijn zodoende erg schaars. Ze moeten relatief dikwandig moeten zijn en een grote secundaire holte bevatten. (Secundair wil zeggen, een holte ontstaan door rotting boven het gat). Bomen zijn niet alleen als verblijfplaats van belang. Als jachtbiotoop zijn bomen voor alle soorten van belang door de insecten die ze herbergen. Voor veel soorten spelen lijnvormige begroeiingen (zoals bomenrijen en lanen) bovendien een grote rol bij het oriënteren in het landschap. Je kunt de wijze waarop vleermuizen zich oriënteren met hun sonar vergelijken met hoe een blinde met zijn stok tast en je kunt je dan voorstellen hoe een gat in een laan een onoverkomelijke barrière kan vormen.

Bedreigd

Vleermuizen hebben bomen nodig; iedere kolonie enkele tot vele tientallen bomen voor verschillende functies. Hoe ouder de bomen hoe beter. Niet alleen omdat oudere bomen meer holtes bevatten en daardoor kunnen dienen als verblijfplaats, maar ook omdat het aantal insecten dat in de boom leeft toeneemt met de leeftijd.

Om gevaar van vallende takken te voorkomen en om lanen weer in hun oorspronkelijk (jonge) staat terug te brengen moeten (te) vaak hele lanen wijken, met grote gevolgen voor de vleermuizen. Misschien niet direct meetbaar maar door de voortschrijdende kap, op termijn desastreus. Mogelijk is het feit, dat de Rosse vleermuis thans op de voorlopige Rode lijst is verschenen te wijten aan deze sluipende achteruitgang van het aantal geschikte bomen. Het wordt hoog tijd nieuw licht te laten schijnen op de wijze waarop bij bos- en laanbeheer met vleermuizen rekening gehouden wordt!

fig. 3 - inspectie met boomcamera

Milieuschandaal

't Is half juli nu ik dit schrijf, wat groen is Nederland, dat is genieten...

Vervelend dat mij die halfgroene doorzonbomen, vaak het gevolg van verbeteringswerken, ook opvallen.

Een tuin is gerenoveerd met bloeiende vaste en eenjarige planten, fris grind, nieuw hekwerk. Hovenier en tuinarchitect kregen de rekening betaald net als de honderdjarige beuk. Deze toont met zijn halve kroon wat hem door een ondeskundige architect en tuinman is aangedaan.

In het bos is een eikenlaan geplant, compleet met boompalen en watergeefbuis. De eikjes, kwarrig en met dubbele koppen zullen nooit een bomenlaan worden. Dus geen ramp dat het watergeven vergeten en de helft al dood is. Ondeskundigheid kost bomen en geld.

In een fraai Drents dorp is de oude eikenlaan deels gesloopt, maar het dorp kreeg er wat voor terug, een bloemenrotonde, verkeersdrempels, sierbestrating en een bus-abri.

Gebakken klinkers, dorpskarakter en bomen zijn verdwenen, het dorp werd vakkundig verpest.

Stadswijken worden gerenoveerd, soms met woningen en al. Bijna alle bomen, vaak veertig jaar oud, worden slachtoffer van de herplantplicht: "rooien mits je nieuwe plant". Een jaar later is de wijk gerenoveerd, zijn veel geplante bomen dood en gaan de te handhaven bomen dood. Ondeskundige plannen en uitvoering.

Verkeersveiligheidsdeskundigen gaan onverminderd door, want, nu in juli, staan honderden eeuwenoude snelheidsremmende eiken wit gestipt, het ergste wat een boom kan overkomen. De rijweg is in de loop der jaren steeds dichter bij de eiken geasfalteerd zodat je, mits alcoholloos, op het beboomde deel vanzelf voorzichtig gaat rijden. Op het al boomloze deel wordt, hoe bedenk je het, snel rijden met nieuwe verkeersdrempels ontmoedigd. Misschien staan de gestipte bomen er nog als dit Bomennieuws verschijnt. Geniet ervan nu het zonder drempels nog kan.

Veel vakantielandenbomen hebben een functie die ze behoedt voor vervangen. Gigantische bomen als klokkenstoel, machtige platanen die schaduw geven aan dorpsplein, terras en leugenbank, oeroude olijven met stopcontacten, lampen en schakelaars met draden en vruchten worden niet vervangen, dat alles zou niet passen in een herplantboom. In ons land lijken bomen functioneloos, zelfs in 2008 zijn schoonheid, wegbegeleider, dorpsverfraaijer, zuurstofproducent, stof- en kooldioxidehapper onvoldoende redenen om zorgvuldig met ze om te gaan.

Insecten, schimmels, weer noch wind zijn zo bedreigend voor onze oude bomen als de achteloosheid en onkunde bij degenen aan wie de samenleving ze toevertrouwt.

Eén milieuschandaal dat aan politici en actievoerders voorbijgaat.

Ons land heeft voldoende boomdeskundigen in onderzoek, ontwerp, beheer en onderhoud om schade te voorkomen. Bomenwerk is vakwerk!

Velen maken zich zorgen over bomen in de tropen, bomen dichterbij blijken moeilijker te beschermen; jammer, want het is hard nodig.

Douwe van der Heij

VAILLANT ADVOCATEN SANDBERG

Gespecialiseerd in bomen & burennrecht

Dorpsstraat 17
7251 BA Vorden
Postbus 68
7250 AB Vorden

Telefoon : 0575 – 55 65 67
Telefax : 0575 – 55 64 09
Mobiel : 0651 – 47 05 91
E-mail : eacs@sandbergvaillant.nl

Projectbegeleiding
Onderzoek
Advies

Hoogendoorn
Boomadvies

Prins Bernhardstraat 28 • 2825 BE • Berkenwoude
Tel: 0182 367871 • www.hoogendoornboomadvies.nl

→ Overheid → Bedrijven → Instellingen → Particulieren

Met aandacht seizoenen vooruit

www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

- aanleg
- onderhoud
- boomverzorging
- grondwerken
- landaanwinning
- landaanwinning
- landaanwinning

- verplanten
- snoeien
- roeien
- onderhoud en beheer
- onderhoud
- onderhoud

VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV

Overstreeplaan 10 • 5064 RD • Antwerpen • Telefoon (033) 540 42 00 • Fax (033) 540 42 01 • www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

Bomen met lindeluis, kastanjemineermot of bladluis? TreeGuard is het middel.
TreeGuard is milieuvriendelijk en is gemakkelijk toe te dienen.

Amersfoortseweg 205
3888 NM Nieuw Milligen
gemeente Apeldoorn
T.: 0577-456561
F.: 0577-456532
its@poelbosbouw.nl
www.poelbosbouw.nl

tree
Guard

www.boomtotaalzorg.nl
030-6011880

BOOMTOTAALZORG
VAN JAARSVELD / VAN SCHERPENZEEL

HET BETERE 'BOOMWERK'

snoeien, verbeteren groeiplaats, (ver)planten, vellen, bestrijden eikenprocessierups

EEN ANDERE KIJK OP BOMEN

boombeleid, boombeheer, onderzoek en advies, VTA en nader onderzoek, begeleiden groenprojecten, bomen effect analyse, directievoeren, taxatie

Arbori-Arnhem Boomverzorging & Advisering

Vredesteinsestraat 4

6665 LG Driel

tel : 026-47 22 718 GSM: 06 - 53 75 26 65

fax : 026-47 23 823

E-mail: arbori-arnhem@hetnet.nl

www.arbori-arnhem.nl

- boomverzorging
- beheerplanning
- inventarisatie
- onderzoek en advies
- taxaties

TUIN- EN
LANDSCHAPSARCHITECTEN

BOOMSPECIALISTEN
EN REALISATIE

Copijn is een toonaangevend bedrijf voor ontwerp, advies en realisatie van bijzondere groenprojecten.

Copijn voor gezonde bomen, onderzoek, advies en beheer.

WWW.COPIJN.NL

Monumentale bomen in Assen op de kaart

De gemeente Assen en de Milieufederatie Drenthe hebben onlangs gezamenlijk een Natuur- en Waterkaart van de stad Assen uitgebracht. Alle monumentale bomen en andere opvallende bomen staan vermeld. Bijzonder aan de kaart is dat met symbolen veertig verschillende soorten bomen zijn aangeduid. Zo kan een ieder met de kaart in de hand zelf een bomenwandeling maken of in de eigen wijk de soortnaam van de grotere bomen op de kaart opzoeken. Van ruim twintig bijzondere bomen is specifieke informatie vermeld. Zo zijn de dikste exemplaren van onder andere linde, zomereik, Amerikaanse eik, plataan, vlier en els aangegeven. Uiteraard zijn ook de gedenkbomen vermeld.

Behalve deze bomeninfo bevat de kaart veel informatie over het water in

Versierde ruwe berk in de wijk Baggelhuizen in Assen.

de gemeente. Ook zijn op de achterzijde van de kaart de kenmerken van alle groen- en natuurgebieden beschreven, met de broed- en verzamelplekken van vogels als kauwtjes, gierzwaluwen en oeverzwaluwen. De kaart bevat tips om je eigen omgeving groener te maken en bij te dragen aan schoner water.

De kaart is gedrukt in een oplage van 10.000 en kan gratis door inwoners op diverse adressen worden afgehaald. Ook maakt de kaart deel uit van het welkomstpakket voor nieuwe inwoners. Daarnaast delen lokale natuur- en milieugroepen de kaart uit bij excursies en op bijeenkomsten. Voor meer informatie over dit product kunt u terecht bij de Milieufederatie Drenthe, info@mfdrenthe.nl, 0592-311150.

foto: Niek de Knecht

Bomen voor bejaarden bieden verkoeling

foto: Frank Moens

'Bomen voor bejaarden' is een nieuw initiatief om de verkoelende werking van groen rond seniorenvoorzieningen te inventariseren en te verbeteren.

Het eerste gedeelte van het project is een onderzoeksfase waarin wordt uitgezocht welke bomen en struiken een groot koelend vermogen hebben. Aan bod komen niet alleen de schaduw, maar ook het verdampingsvermogen en praktische aspecten zoals bewortelingspatroon, soort vruchten en gevoeligheid voor verdroging. Het gaat om bomen, struiken, maar ook klimplanten. Daarna wil men inventariseren in hoeverre verkoelend groen aanwezig is bij seniorenvoorzieningen en op

welke afstand. Met een stickercampagne worden in een gemeente goede en slechte voorbeelden zichtbaar gemaakt. De laatste fase bestaat uit het daadwerkelijk planten van het koelgroen. Voor meer informatie: www.bomenvoorbejaarden.nl

*'Als het heeeeel
duurzaam is, moet
het wel eik zijn'*

Dat was onze conclusie bij de Bomenstichting, toen het echtpaar Ably eind juni in de publiciteit kwam vanwege hun eiken huwelijk. De heer en mevrouw. Ably, beiden 102 jaar oud, zijn tachtig jaar getrouwd. Zij zijn het eerste echtpaar in Nederland dat zo lang samen is gebleven.

Opmerkelijk, dat na de koperen, zilveren, gouden, diamanten en platina bruiloft dan toch nog een biologisch verantwoorde mijlpaal in het verschieft is! Iedere verjaardag van het huwelijk heeft een stof toebedeeld gekregen. Oorspronkelijk gaven de echtelieden elkaar cadeau van het betreffende materiaal. Met vijf jaar is dat hout en met tachtig specifieker: eik!

De doelstelling past bij het mondiale "billion trees" project van de UNEP (United Nations Environment Programme). De initiatiefnemer van Bomen voor bejaarden, Arno Vlooswijk, heeft een bedrijf op het gebied van warmtebeelden. Zie zijn website: www.nutscode.com.

Bomenbordjes in Stadsdeel Westerpark

In het Stadsdeel Westerpark te Amsterdam is men bezig bomen onder de aandacht te brengen van bewoners en bezoekers van het stadsdeel. Informatiebordjes moeten bewoners attenderen op het belang van waardevolle bomen als 'groene monumenten', die het behouden meer dan waard zijn.

Op 29 mei werd het eerste bordje 'Waardevolle Boom Westerpark' feestelijk onthuld. In de loop van de zomer worden de overige 52 exemplaren geplaatst. Opmerkelijk detail: men vermeldt in plaats van plantjaar 'kweekjaar' het geboortjaar, omdat de boom bij het planten vaak al een jaar of 10 is.

bomenlijst opgenomen. Het doel is de bijzondere bomen op deze lijst extra te beschermen bijvoorbeeld door de groeiplek op te nemen in het bestemmingsplan. De lijst moet worden gezien als een groeidocument. Om de waardevolle bomen 'zichtbaar' te maken komen er bij deze groene monumenten lage paaltjes met een

groen schildje. Daarnaast worden de bomen ook op kaart gezet en als 'laag' op de digitale Groene Kaart Westerpark.

Particulieren met een monumentale boom in hun achtertuin krijgen jaarlijks een vrijblijvend onderhoudsadvies en waar mogelijk ondersteuning bij onderhoudstaken.

Het Westerpark is als park in zijn geheel als monumentaal bij de Bomenstichting geregistreerd. Er staat onder andere een fraaie vleugelnoot, *Pterocarya fraxinifolia* (afb.).

Nieuwe Bomenverordening

In 2006 is de nieuwe bomenverordening Westerpark vastgesteld. Daarin is het opstellen van een waardevolle

European Arboricultural Council (EAC) lanceert online webshop

www.arborshop.eu

De professionele boomverzorgers kan sinds juni 2008 terecht op www.arborshop.eu voor zijn of haar handboeken, zoals het afgebeelde boek van Alex Shigo, Best Management Practices gidsen en veel meer, waaronder cd's en dvd's. Het assortiment bestaat, naast de producten van de EAC, uit diverse publicaties van de ISA (International Society of Arboriculture) en andere toonaangevende schrijvers/instaties. De winkel wordt nog aangevuld.

De webwinkel wordt beheerd door IPC Groene Ruimte BV.

Zijn uw bomen op de toekomst voorbereid?

Bomenstichting organiseert workshops en cursus

Er gaat veel veranderen voor bomen én regelgeving. Met de intrede in 2009 van de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (WABO) is er voor burgers nog maar één loket voor de aanvraag van een vergunning: aparte kap-, bouw- en monumentenvergunningen zijn dan van de baan. Alles moet snel en efficiënt. Op zich is dat prima. Maar dat betekent wel dat gemeenten goed in beeld moet hebben waar de belangrijke bomen staan. En wat precies hun waarde is.

De Bomenstichting speelt in op die verandering en organiseert dit najaar workshops en een vierdaagse cursus. Ze zijn vooral bedoeld voor groenbeleidsmedewerkers en groenbeheerders van gemeenten.

Workshop Van kap- naar omgevingsvergunning

Dinsdag 4 of 11 november

De eendaagse workshop geeft duidelijke richtlijnen voor praktisch en zorgvuldig bomenbeleid. Ofwel hoe kun je efficiënt prioriteiten stellen voor het

behoud en de bescherming van waardevolle bomen. Beide dagen vinden plaats in Utrecht.

Cursus Blauwdruk groenbeleid

Donderdag 9 en 30 oktober en 13 en 27 november

De vierdaagse cursus gaat dieper in op de specifieke situatie in de deelnemende gemeenten. De deelnemers leren kansen en problemen in hun gemeente te analyseren en worden

voorbereid op een bomenbeleid op maat. De cursus wordt drie dagen in Apeldoorn gehouden met één dagexcursie in Amsterdam.

Aanmelden voor workshop of cursus

Inschrijven kan door het inschrijfformulier van de website www.bomenstichting.nl te downloaden en dit volledig

ingevuld aan de Bomenstichting toe te sturen. Beheerderabonnees en elke tweede deelnemer krijgen korting.

Jaarringen en Stradivarius

Klimaat, jaarringen en Stradivarius. Wat de eerste twee met elkaar te maken hebben is bekend. De verbinding met de wereldberoemde vioolbouwer werd er begin juni aan toegevoegd met een publicatie *) van Stoel en Borman, respectievelijk onderzoeker van het Leids Universitair Medisch Centrum en vioolbouwer uit de Verenigde Staten.

foto: Berend Stoel (van website Noorderlicht)

De alom geroemde klank van een Stradivarius zou niet alleen aan het vakmanschap van de bouwer, maar ook aan de structuur van het gebruikte hout te danken kunnen zijn. Tot deze conclusie kwamen de onderzoekers, na het vergelijken van vijf klassieke Cremonese violen van meesters als Stradivarius en Guarneri del Gesù, driehonderd jaar oud, en zeven hedendaagse violen.

Onderzoek naar houtstructuur en houtdichtheid van deze beroemde violen is niet nieuw, maar de gebruikte techniek wel. Onderzoekers in Leiden,

waaronder Stoel, ontwikkelden een computerprogramma om CT-scans van longpatiënten te analyseren. Borman zocht al langer naar een methode om de onbetaalbare klassieke violen te kunnen analyseren zonder ze te beschadigen en vond Stoel bereid om (in zijn vrije tijd) de CT-scan aan te passen.

De algehele dichtheid van het hout (spar voor de bovenkant, esdoorn voor de achterkant) was in alle instrumenten vergelijkbaar. Maar de 300-jaar oude instrumenten vertoonden een meer gelijkmatige verdeling in zomer- en winterhout van de jaarringen, zodat er minder schommelingen waren in dichtheid. Omdat schommelingen in de dichtheid de trillingsefficiëntie en daarmee de geluidsproductie beïnvloeden, zou dat een

verklaring kunnen zijn voor de superioriteit van de instrumenten. De groeiomstandigheden lijken in voor- en najaar vergelijkbaar te zijn geweest. Het klimaat speelde hierin een rol: de klassieke violen zijn gemaakt in de vroege 18e eeuw, met hout van bomen die waarschijnlijk tot wasdom zijn gekomen in de koudste decennia van de zogenaamde Kleine IJstijd (1350-1800).

*) Berend C. Stoel en Terry M. Borman: 'A Comparison of Wood Density between Classical Cremonese and Modern Violins', *PLoS ONE*, 2 juli 2008

Wisseling in Bomennieuwsredactie

Elf jaar heeft Florentine van Eeghen zich ingezet voor de redactie. Begin dit jaar kondigde ze haar vertrek aan: gezin en werk dwong haar tot het afstoten van wat taken. Florentine heeft zich sterk gemaakt om de artikelen op een hoog kwaliteitsniveau te houden en het boomsortiment aandacht te geven. Daarnaast zorgde zij voor tal van interessante interviews en - wat minder zichtbaar - had zij enige jaren als eindredacteur de laatste hand in het tijdschrift. Op 23 juli nam de redactie afscheid van haar. Florentine bedankt!

Tegelijkertijd werd Arnold van der Staak in de redactie binnengehaald. Op de advertentie voor een redacteur in het januarinumnummer volgden vier reacties. Arnold was daar een van. Hij is in het dagelijks bestaan beleidsmedewerker bij de gemeente Almelo. In die hoedanigheid heeft hij het nodige met bomen van doen en is hij actief in een werkgroep van het CROW.

Frank Moens

Primaire levensbehoefte

Ik kom net terug van een kampeervakantie in Zuid-Frankrijk en deze uitstapjes doen mijn bomenhart altijd goed. Bomen zijn voor kampeerders namelijk een primaire levensbehoefte. Hoe groter, hoe beter. Een uitgebreid bladerdak boven je hoofd is een vereiste voor een geslaagde vakantie. Het eerste gesprek met de burens gaat meestal over de plek waar de zon opkomt in relatie tot de schaduw van de bomen. Een plek onder de bomen, daar draait het allemaal om in deze weken.

Misschien herinnert u zich de warme zomer van 2003 of van 2006 nog. Een langdurige hittegolf teisterde Europa en zorgde voor vele extra doden. Gemiddeld leidde een stijging van de temperatuur met één graad tot een stijging van het wekelijks aantal overledenen met 25. Een zorgelijk gegeven, zeker als we de laatste prognoses over de temperatuurstijging in ogenschouw nemen. Het KNMI voorspelt dat aan het einde van deze eeuw de temperatuur op sommige dagen tot ruim boven de

veertig graden op kan lopen. Dit is acht tot negen graden meer dan de hoogste temperaturen nu.

Bomen en vegetaties koelen de lucht door het leveren van schaduw en door verdamping van water via de bladeren. Op een warme zomerdag kan het in de Nederlandse steden wel drie tot vier graden warmer zijn dan op het platteland. Meer bomen in de stad, gezonde bomen met brede kruinen en veel blad, zijn nodig om de hoge temperaturen te temperen. Hoe hoger de temperatuur in ons land, hoe groter het belang van een groene verkoeling. Naast de dijkverzwaringen en andere maatregelen om gewapend te zijn tegen de gevolgen van de klimaatverandering, zouden de bomen ook een speerpunt moeten zijn. Zeker om het leven met veertig graden Celsius in het stedelijke gebied nog een beetje dragelijk te houden.

Grote, gezonde bomen aan het einde van de eeuw? Dan moeten we nu wel maatregelen nemen! Het bladoppervlak

van een linde van 80 jaar is 1600 keer groter dan van een net aangeplante kleine boom. Willen we volgende generaties een leefbare stad bieden, ook op warme zomerdagen? Dan moeten we niet alleen voor voldoende bomen in het stedelijke gebied zorgen, maar ook voor grote bomen. Op dit moment worden de steden steeds compacter bebouwd en het groen verdwijnt voor een groot deel of wordt naar de randen van de stad verbannen. Groen is in de ogen van velen een luxe artikel, maar met de toekomstige zomertemperaturen wordt het groen een primaire levensbehoefte, net zo belangrijk als schoon drinkwater uit de kraan. De overheid moet dan wel maatregelen gaan nemen.

Wij hebben op dit terrein projecten ingediend en organiseren op 18 september een debat (zie de agenda).

Helène van der Poel,
directeur

Foto: Anne Alders

colofon

33e jaargang, nummer 3, herfst 2008
ISSN 0166-784 X
Verschijnt 4 x per jaar, oplage: 4500 stuks

Redactie: Douwe van der Heij,
Maartje Nelemans, Erik Platje,
Arnold van der Staak, Roelie de Weerd
Eindredactie: Aart de Veer
Vaste medewerker: San van der Molen (kort
nieuws)

Hoofdredactie, vormgeving en advertenties:
Frank Moens (fmoens@bomenstichting.nl)

Basisvormgeving: Westbroek en Ter Haar
Redactieadres: Bomenstichting
Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht
Tel: (030) 230 35 10 (van 9.00-13.00 uur)
Fax: (030) 231 03 31
www.bomenstichting.nl

Postbank: 2108755
Druk: Van den Berg's Drukwerken - Maarn
Gedrukt op Reviva Print 100 grams.

Overname van artikelen en berichten na overleg met de redactie.

De Bomenstichting zet zich sinds 1970 in voor het behoud van bomen in de stad en op het platteland.

Donateur wordt u voor minimaal € 20,- p.j.

Beschermvrouwe:
Hare Majesteit de Koningin

AGENDA

18 september Bomendebat

In het kader van de Internationale Triennale Apeldoorn organiseert de Bomenstichting samen met de NVTL een debat. Doel is de trends, kansen en de bedreigingen voor bomen binnen de ruimtelijke ontwikkelingen scherp te stellen. Deelname is gratis na aanmelding bij de Bomenstichting. Raadpleeg daarvoor de website www.bomenstichting.nl

1 oktober Donateursexcursie

In en om kasteel de Haar te Haarzuilen (Utr). Meer info in de bijlage bij dit nummer.

9, 30 oktober en 13, 27 november
Cursus Blauwdruk groenbeleid
Zie bladzijde 21 voor meer info.

28 oktober Lezing door Bob Ursem

De 14e Dierckx-lezing gaat over onbekende toepassingen van bomen en andere 'technische gewassen'. Zie bijlage bij dit nummer.

4 of 11 november
Workshop
Van kap- naar omgevingsvergunning
Zie bladzijde 21 voor meer info.

begin 2009 Bomen- en struikensortiment

De NDV organiseert op diverse locaties cursussen, bij voldoende aanmelding ook in uw omgeving! Meer informatie treft u aan op www.dendrologie.nl of per telefoon: 010-4261643.

MONUMENTALE BOOMTOPPER

Dit is een van de meest markante bomen uit het landelijk register van monumentale bomen.
Kijk voor een overzicht van meer bomen op www.bomenstichting.nl

WETENSCHAPPELIJK NAAM

Platanus x hispanica

NEDERLANDSE NAAM

Gewone plataan

STANDPLAATS

Park Hoekenburg, Voorburg

GEMEENTE

Leidschendam-Voorburg

PLANTJAAR

1700-1750

OMTREK

700 centimeter

HOOGTE

25 meter

BIJZONDERHEDEN

Dikste van Zuid-Holland

Op Romeins fundament

Een kleine tweeduizend jaar geleden moet het op de plaats waar nu deze majestueuze plataan staat al een drukte van belang zijn geweest. Het huidige park Hoekenburg in Voorburg ligt namelijk op Forum Hadriani, de Romeinse stad van naar schatting twaalf hectare groot. De Romeinse keizer Hadrianus gaf bij zijn bezoek in 121 na Chr. zijn naam aan de stad. Deze groeide in die tijd uit tot de belangrijkste handelsplaats in het westelijk deel van de lage landen.

Het afgelopen voorjaar werden bij bouwwerkzaamheden in de buurt van het park nog resten van een voormalige haven blootgelegd, waardoor men een nog beter beeld kreeg van de bedrijvigheid in die tijd. Van een eiken paal werd op basis van jaarringanalyse vastgesteld dat de boom in 212 na Chr. was gekapt.

De plataan staat letterlijk op de ontstaansgeschiedenis van Voorburg, dat onder de naam Foreburg voor het eerst rond het eind van de achttiende eeuw opduikt in goederenlijsten van de Utrechtse kerk. De plataan zelf is naar schatting tussen 1700 en 1750 geplant. In de eeuw daarvoor waren op het oude duingebied diverse buitenplaatsen met riante huizen en grote parken tot ontwikkeling gekomen. Hoekenburg (1632) was daar een van.

Het park is een paar jaar geleden grondig gerenoveerd. De oude plataan, de dikste van de provincie Zuid-Holland, is met alle eegards behandeld en heeft naar stadse maatstaven alle ruimte gekregen voor een glorieuze toekomst.

foto's: Frank Moens, met dank aan Ruud Steggerda

EEN BOOM IS BUITENGEWOON